

CONFERÈNCIA INAGURAL DEL CURS 2025-2026 A L'ATENEU BARCELONÈS

Llengua, cultura i ateneisme a la Catalunya dels 8 milions

Benvolgudes autoritats, sòcies i socis de l'Ateneu Barcelonès, amigues i amics, benvinguts tots,

Faig ús del privilegi que m'atorga adreçar-me a vosaltres com a presidenta, en el discurs inaugural del meu segon mandat. En el primer discurs, l'any 2021, en no haver-hi eleccions, em va correspondre presentar un programa per reconstruir un Ateneu que sortia d'una greu crisi econòmica, social i estructural. Resulta la situació, amb el suport d'una Junta encomiable, dels socis i dels treballadors de la casa, aquests quatre anys que tenim al davant, ens han de permetre construir un projecte sòlid, transformador, capaç d'aportar idees i solucions al complex context social i polític que viu el nostre país.

En això no seré gaire original, perquè els presidents que m'han precedit, quan lideraven un projecte per a l'Ateneu Barcelonès, sempre han tingut present, en els seus discursos, el moment que vivia Catalunya. Uns, quan la repressió de l'Estat premia fort, i si la situació ho permetia, ho feien amb un caire més polític, però sempre a favor de la llengua i de la cultura que ens és pròpia.

Avui, i seguint la més estricta tradició, com a dones i homes de l'Ateneu, tenim l'obligació de reflexionar sobre el paper que ha de tenir la llengua i la cultura catalana en el context demogràfic i migratori que estem vivint. Ja hem superat els vuit milions d'habitants vinguts d'arreu del món, i queda lluny l'eslògan de "Som 6 milions" de mitjans

dels anys 80 del segle passat. Estem disposats, a pensar des de la llibertat, els pros i els contres d'aquesta nova realitat més enllà dels prejudicis, de les pors, del pes feixuc de l'atac intern i extern, en el nostre context, en el context europeu, però també en el mundial?

Aquest fenomen de creixement actual no ha d'alarmar ningú, entre altres coses perquè no és nou. Des del segle XIV, Catalunya existeix plenament gràcies a les migracions, que han aportat idees i mans a una població demogràficament minsa. Cap al 1900, el Principat comptava amb 1.900.000 habitants i, a principis del anys 30, ja gairebé vam arribar als tres milions. En només trenta anys, la població va créixer en 1.200.000 persones, gràcies a la immigració. No és tan diferent del 1.500.000 habitants que Catalunya ha guanyat en els darrers trenta anys. La diferència és que, mentre abans provenien sobretot d'Occitània o de la Península, avui arriben d'arreu del món. Si tenim present que actualment el balanç de naixements en relació amb el de les defuncions és negatiu, no es pot entendre l'evolució econòmica, social i cultural que vivim avui sense aquesta aportació demogràfica.

El repte que tenim al davant és com podem formular la cultura —o més ben dit, les cultures— en un món globalitzat, on moltes persones, per necessitat de feina, per exili polític o a causa de les guerres, es veuen obligades a migrar d'una punta a l'altra de món. I ho fan de la mateixa manera que ho van haver de fer 500.000 persones, entre ells els nostres avis, encara no fa un segle, l'any 39, fugint de la repressió feixista; i tants espanyols del sud, que també es van veure forçats a marxar per la misèria a què els va sotmetre la terratinència i el franquisme.

Quan els nostres exiliats històrics van anar a raure a Amèrica, van crear casals catalans, i, alhora, van contribuir a engrandir la nació que els rebia. I els seus fills, ciutadans de ple dret del país d'acollida, han ocupat càrrecs culturals en les millors institucions d'aquells països i en són part activa.

L'ésser humà, el món civilitzat, hauria de resoldre els conflictes sempre des del respecte a la diversitat, combinant la defensa de la pròpia identitat amb la capacitat d'adaptar-se a la tradició i la cultura pròpia del país d'arribada, que és la que crea i garanteix la cohesió social. I això no és el conflicte: és la solució del conflicte.

La cultura no és un concepte monolític ni, encara menys, pur. Si la pensem en un sentit antropològic, ens haurem de referir a allò que separa els éssers humans dels animals, i tampoc això no seria del tot exacte. Ens hi acostem més si la definim com el conjunt dels costums, idees, destreses, valors i coneixements transmesos d'una generació a l'altra i que, vinguin d'on vinguin —perquè gairebé sempre venen d'un lloc o altre— creen i transformen amb el temps, qualsevol societat humana que habita un territori.

La cultura és un artifici resultat de la capacitat de creació dels homes i de les dones; és canviant, quan està feta d'aportacions i de barreges consecutives al llarg de la història i, sobretot, és un fet que abraça molts aspectes més enllà de la llengua que, en el nostre cas, és cabdal. Fixem-nos que, és aquest rebre de tot arreu, aquesta fusió i, sobretot, la idea de transformar, canviar la forma amb una visió superadora de l'anterior, allò que ha fet avançar la humanitat fins avui.

Si partim de la base que les cultures evolucionen i s'enriqueixen per múltiples causes, haurem d'admetre que, en el nostre cas, no és el mateix concepte de cultura que tenim al segle XXI que el de l'Edat Mitjana, o el de la Renaixença, o el de la resistència cultural al franquisme o el de la transició, malgrat que s'hi inspirin.

Busquem al diccionari l'origen de la paraula *cultura* i veurem que ve de conrear, cultivar. Què seria de la nostra agricultura actual sense la revolució agrícola? Sense la saviesa que van aportar els àrabs i els amazics, de Lleida a Elx, de Balaguer a Xàtiva, després de la petja que ja hi havia deixat els romans sobre els ibers?

Que el 1609, la Monarquia Hispànica i l'Església, decretessin la deportació de tota la població andalusí —malgrat l'oposició de les autoritats de la Corona Catalana— va sotmetre la península, a més d'un segle de misèria i decadència que encara cueja.

D'aquells expulsats a l'exili vam aprendre, per exemple, el sistema numèric amb què avui rebem els comptes del banc al telèfon. Si se l'anomena *numeració aràbiga* és perquè van ser els àrabs qui la van introduir a Europa provinent de l'Índia, imposant-la sobre la numeració romana.

I si m'entretinc en el cas àrab i amazic, i del grup magrebí en general, és perquè avui és el més nombrós a Catalunya —supera les 250.000 persones— i perquè és on es concentren la majoria de les fòbies, indiscutiblement racistes, de la nostra extrema dreta.

I ara i aquí, tenim —no perquè sigui l'única— l'exemple de l'escriptora Najat El Hachmi, nascuda al Rif, traduïda del català a disset idiomes, que defineix el seu llibre *Jo també sóc catalana* com un “híbrid transgenèric”, al·ludint a aquesta nova cultura fruit del contacte i de la confluència. En el seu cas, com a assagista i novel·lista, com a dona feminista occidental alliberada i també com a dona tradicional marroquina, com a musulmana i com a laica, i finalment, com a rifenya de llengua amaziga —llengua tan perseguida com la catalana— la qual cosa ha fet que es decantés pel català com a idioma literari.

Però encara podem anar més enllà en termes literaris i no exhaustius. Què hauria estat de la literatura catalana sense que el migrant Pere Calders, exiliat polític a Mèxic i empeltat del realisme màgic dels descendents dels maies i asteques, fes els salt imaginatiu i literari amb els seus contes *Cròniques de la veritat oculta*, a una literatura catalana grisa que patia la ferida tràgica per la guerra perduda?

Hauria existit el Modernisme —aquest moviment polític, arquitectònic i artístic tan transformador que avui ens projecta al món— sense la població vinguda de València, Aragó i Múrcia a finals del segle XIX i principis del segle XX, i sense els *indianos*?

Diuen que Picasso va fer el pas cap a l'abstracció després de veure, al Museu Etnogràfic de París, la barreja de formes humanes i animals i les màscares africanes. La recerca de l'essencialitat en el cos humà i la seva representació geomètrica, que plasma al quadre *Les senyoretes del carrer d'Avinyó*, sorgeix d'aquest diàleg amb l'art africà i capgirarà tot l'art del segle XX .

Si Monzó no s'hagués inspirat en el Maig francès per escriure *L'udol del griso al caire de les clavegueres* o no hagués passat pels Estats Units, hauria transformat la manera d'escriure dels anys 70 com ho va fer?

Preguntem-nos si el Barça d'avui seria el mateix sense haver passat per Cruyff i tants i tants jugadors vinguts de l'altra punta del món!

Menjaríem canelons per Sant Esteve si Rondissoni, d'origen italià, reivindicat com inspirador de l'exitosa gastronomia catalana actual, des d'Ignasi Domènech a Ferran Adrià, no hagués estat el xef professor de 40.000 dones a l'Institut de Cultura de la Dona Catalana, entre el 1909 i el 1937?

Guimerà, que era de les Canàries, no només va ser el president d'aquesta casa que va tenir els nassos de fer-hi el primer discurs en català, sinó que ja el 1888 va escriure *Mar i Cel* —traduïda immediatament a vuit idiomes—, on narra dramàticament els resultats de la intransigència religiosa de l'època, per ambdues bandes, entre cristians i musulmans.

És a dir que de fora vingueren... i no només de casa no ens traqueren, sinó que ens feren molt millors. Ells, elles i tots els que vindran per sumar: per fer-nos més cultes, més rics, més oberts, més connectats amb el món actual. I d'això avui en diem cultura catalana.

No som ingenus: cal no obviar el lligam entre allò que és cultural i valors com l'equitat i la justícia. Sabem que l'accés a la cultura està íntimament lligat a les desigualtats socials i a les enormes dificultats i mancances vitals amb què arriba la majoria de migrants a casa nostra. També sabem que el nostre model econòmic, basat sobretot en el turisme i en la construcció, és un drac insaciable que exigeix mà d'obra barata, que dificulta la integració i condemna la marginació. I sabem, igualment, que hi hauria models més productius, de més valor afegit, més saludables i engrescadors per al nostre país, capaços de dirigir els fluxos migratoris cap a posicions més útils tant per als uns com per als altres, si es deixés de pensar només en la immediatesa i en l'avidesa del diner, a costa del què i del qui sigui.

Posem-hi focus: si no tinguéssim el problema del retrocés que està vivint la nostra llengua —i, de retruc, la nostra cultura—, malgrat gaudir avui d'un estatus polític superior al d'altres èpoques, veuríem amb els mateixos ulls el fenomen de la immigració? Hauríem de ser capaços de veure els aspectes positius que ha tingut i té la immigració al nostre país. Una Catalunya sense immigració, diuen els sociòlegs, seria una societat envellida i decadent, tant des del punt de vista econòmic com cultural, que no despertaria gaire interès, però una Catalunya amb mà d'obra qualificada, preparada i ben pagada, oi i tant que despertaria interès!

Aquest estiu he rellegit Candel. Candel és, sens dubte, una de les figures més rellevants del segle XX per la manera com va enriquir la mirada sobre Catalunya. Llegir-lo avui ens ajuda a entendre millor on som ara amb aquesta nova onada migratòria i com afrontar-la des del reconeixement i la inclusió.

Els immigrants dels anys cinquanta i seixanta no es jugaven la vida a cara o creu al mar; se la jugaven a terra, amb les condicions de vida abjectes que els oferia el franquisme a Catalunya: barraquisme, manca d'escoles, nul·la sanitat.

Candel no dibuixa un panorama idíl·lic de les relacions entre ambdues comunitats. Sap que l'aproximació és progressiva i no sempre fàcil; admet que la complexitat del nostre país, en relació amb altres zones de la península on va anar a parar la immigració, és una dificultat afegida. Però quan parla de la lluita de la gent de Can Tunis i de la solidaritat entre els veïns del barri i els catalans d'origen, s'emociona. Metges, mestres, capellans, arquitectes, artesans, polítics, obrers, estudiants... també destrossats per l'opressió política, s'hi van involucrar en descobrir el coratge i les ganes d'arrelar d'aquella gernació de nouvinguts, desesperats però assedegats per viure amb dignitat.

Plegats van lluitar contra el franquisme, plegats van sortir al carrer per defensar la democràcia, per exigir més equitat social i per reivindicar una Catalunya lliure.

Gairebé cap dels "altres catalans" no ha volgut tornar al lloc d'origen.

Ciceró deia "*La pàtria és allà on s'està bé*", doncs al final, devia ser això.

Tant Candel, quan parla dels tres anys que va anar a l'escola de la República, com la Najat El Hachmi, que va accedir a l'escola immersiva i a l'institut públic dels primers anys de la democràcia recuperada, reivindiquen l'enorme benefici formatiu, acadèmic i humà que en van obtenir. Aquest és un aspecte en què no podem claudicar, perquè una bona escolarització és la millor porta d'entrada a la cultura, i també al veritable ascensor social.

El nostre govern ha de garantir i dotar amb rigor i mitjans una escola que disposi d'aules d'acollida, amb ràtios d'alumnes per classe adequades a la realitat migratòria de cada moment, amb una immersió efectiva pel que fa a la llengua i a la cultura pròpies. I, sobretot, ha de fer complir les normatives, malgrat el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.

Com més desigualtat hi ha, més conflictes es generen, i aquests conflictes no sempre provenen de la mateixa banda, com pretenen aquells que es creuen benpensants. No regalarem el concepte de regulació a l'extrema dreta, sigui autòctona o forana. I que ningú no es posi les mans al cap amb aquesta paraula.

Regular vol dir equilibrar l'oferta i la demanda de feina en condicions, vol dir preveure les necessitats de sanitat, de cultura, d'habitatge, de seguretat, —sí, de seguretat— i d'ensenyament, per tal que no facin trontollar una societat de vuit milions que ja no té res a veure amb la dels anys 50 i 60 passats, i que ha costat molt d'aconseguir.

I això s'ha de poder fer des del govern de la Generalitat, dins l'estatus actual amb acords de finançament justos i sense dependències manipulades i amb competències sobre immigració.

Una societat del benestar és bona per a tothom: tant per als que hi arriben com per als que ja hi vivien.

És fonamental desempallegar-nos del racisme que tots, sense excepció, portem a dins davant d'allò que és diferent de nosaltres, perquè això no té res a veure amb els homes i les dones cultes en profunditat que ens pensem que som.

Desempalleguem-nos també de la fòbia a la pobresa. Ningú no la vol, la pobresa, i haver nascut al costat dels més rics de la Terra és una xamba, no pas una proesa que ens pertoqui reivindicar. Llitem contra la guetització: allunya els qui arriben i creuen que així es protegeixen entre ells, però alhora els priva d'ascendir socialment i de formar part d'una comunitat. I llitem també contra aquells que, gràcies als guetos, se senten menys contaminats. Només cal mirar a França: malgrat la llengua francesa comuna, l'escola i l'habitatge, els guetos han acabat portant a l'enfrontament violent de dues comunitats tan distanciades que han convertit ciutadans del mateix país en enemics mortals. No s'ha creat teixit vinculatiu.

I tot això no és “wokisme” —paraula detestable— ni bonisme. No podem tolerar que l'extrema dreta catalana, des del populisme i sota la bandera del catalanisme, insulti i basi la seva política en contra dels nouvinguts, en nom d'una puresa de catalanitat que no ha existit mai: ni al Pirineu, ni al Delta de l'Ebre, ni a Barcelona, ni a l'Hospitalet, ni a Ripoll, ni enlloc. El catalanisme —i només cal estar documentat i saber una mica d'història— mai no ha estat exclouent.

Per més que arrosseguem la ferida de com han estat tractades la nostra cultura i la nostra llengua, no podem veure el nouvingut, el diferent, l'altre, com un enemic.

L'altre no és el franquisme, ni la monarquia espanyola, ni el feixisme de l'extrema dreta que —aquests sí— cal combatre com a enemics de la cultura democràtica i de la diversitat, davant l'assimilació unitarista que proposa l'Estat Espanyol.

Avui, l'altre és, precisament, algú que pot ajudar a combatre la monarquia, el feixisme, l'extrema dreta i l'unitarisme. Perquè no són valors ni de futur, ni engrescadors per a qui vulgui tirar endavant en comunitat i amb dignitat.

L'altre ha de ser un aliat per abatre aquests enemics de la civilització, des de la civilització mateixa. Cal mirar-lo als ulls, deixar-se mirar, comprendre'l i fer-se comprendre. Cal allargar la mà, estrènyer-la, interessar-se a fons per saber de quina cultura ve i deixar que l'expressi; i, alhora, explicar a quina cultura arriba sense complexos perquè té al darrere una legislació que la defensa. I, sobretot, cal entendre que l'altre, aquest procés l'ha de fer al seu ritme.

Això tampoc no vol dir apostar pel *multiculturalisme* entès com la convivència de diverses cultures en un mateix espai, però de manera paral·lela i sense interacció. S'hi acostava més l'*interculturalisme*, que implica interrelació i diàleg entre les cultures. És a dir, un encreuament viu i constant. Engrandir la nostra cultura no vol dir renunciar a res, sinó fer-la créixer i enriquir-la. I, sobretot, no vol dir que la cultura preexistent —la que acull— hagi de renunciar, en nom de l'altre, a la porció de diversitat cultural que també li correspon en aquest món compartit.

Aquest diàleg ha de partir sempre d'una cultura, i la que ens correspon preservar a nosaltres és la cultura catalana, amb tota la seva complexitat i riquesa.

Els nous catalans haurien de tenir el dret —i també el deure, com qualsevol ciutadà— de respectar els valors de justícia, llibertat, igualtat i els valors democràtics que hem construït col·lectivament amb esforç. I han de poder parlar la nostra llengua, que hem mantingut tossudament viva, perquè és el patrimoni més determinant que podem oferir-los des de la diversitat.

Però això també implica, per part nostra, el deure de no claudicar davant d'algú que ens sembli diferent, i de parlar-li en la nostra llengua sempre que no hi hagi un impossible.

Tot plegat ha de ser viscut com un compromís individual, basat en el respecte mutu i en l'educació, mai des de la imposició. No podem oblidar com de dur ha estat per a nosaltres haver patit la imposició del castellà.

L'ampliació de l'ús d'una llengua es guanya sempre amb empatia. La integració neix de l'aspiració: cal generar desig i interès de conèixer l'altre. I això només és possible si les institucions ho acompanyen amb mesures reals i efectives, que vinculin aquest desig amb una millora tangible en la seva qualitat de vida.

I això també comporta una dificultat a molts catalans que no saben que, una gran quantitat de les persones que arriben avui a Catalunya, són poliglotes, estan acostumades a comunicar-se en diverses llengües. No és com migracions anteriors, que sovint només en parlaven una.

Aquesta nova migració està demanant d'aprendre català. Malgrat això, les autoritats han admès que hi ha més demanda de cursos que oferta per a dur-los a terme. Cal posar tots els recursos i tots els mitjans necessaris perquè aquesta premissa deixi de ser certa. I la nostra contribució individual a aquest aprenentatge ha de ser no canviar de llengua de seguida. Persistir en el català és, també, un gest d'acollida.

En el nostre context europeu, els manaments del present són, ara per ara, els Drets Humans. I tot i que arreu del món es contradiguin constantment, encara no els hem superat com a norma de convivència. Dins de la Declaració Universal dels Drets Humans s'hi inclouen els Drets Culturals —i no és casualitat que, avui, estiguin en fase avançada de tramitació al nostre Parlament. Aquests drets defensen el dret a la cultura i la preservació de la diversitat cultural.

L'article 27 ho diu ben clar: *“Tota persona té dret a participar lliurement en la vida cultural de la comunitat”*. També s'hi reconeix l'accés a les arts, al progrés científic i la protecció dels drets d'autoria.

Hem de maldar perquè els drets culturals es compleixin amb el mateix rigor que exigim el compliment de la resta de drets humans.

Malgrat les febleses d'Europa, som europeus, perquè Europa és encara l'escut que protegeix els drets humans i els valors democràtics tan escassos a la mare terra. I si les institucions europees ja han admès que la cultura d'Europa és la diversitat i que la llengua d'Europa és la traducció, malgrat que alguns Estats encara no accepten el català com a llengua oficial al Parlament Europeu, llavors les innovacions tecnològiques en aquest sentit, juguen a favor nostre, perquè van a favor de la traducció.

Els immigrants que arriben a Catalunya no es carregaran la cultura catalana. Si alguna amenaça hi ha, és la homogeneïtzació global, que —si badem— sí que pot esborrar cultures no dominants com la nostra. El perill no és la diferència; el perill és la indiferència.

Què vol dir *tradició*? Quin sentit hem de donar a aquest mot en temps de globalització? Sempre m'ha cridat l'atenció l'expressió *el pes de la tradició*, o allò que Hölderlin anomenava *el feix de llenya a l'esquena que cal conservar*. Sovint, aferrar-se a la tradició pot esdevenir una boia de salvació i un punt de referència per a la creació cultural i per a la preservació de la diversitat. Remetre's al fil de la tradició alleugereix, connecta amb les arrels i construeix —i reconstrueix— amb vivesa aquesta continuïtat que tant reivindiquem en un macroespai que tendeix a generalitzar-ho tot. La tradició també ens recorda que allò local, quan és bo, esdevé màximament universal. Ah, la tradició: la tradició ho és pràcticament tot.

La paraula *tradició* prové del llatí *tradere*, que significa 'entregar, transmetre'. La tradició fa emergir un patrimoni format per coneixements, costums i creences considerats d'alt valor per a la pròpia cultura, i que es traspassen de generació en generació. Aquesta herència del passat és vinculant al llarg del temps i se li atorga un valor simbòlic, fins i tot sagrat.

La tradició popular —sobretot la vinculada a les festes i a la cultura comunitària—, sovint anònima, s'ha transmès oralment i té un enorme poder d'atracció per a qui arriba a una cultura sense conèixer-ne res.

La tradició erudita —la que ha quedat escrita en la infinitat de publicacions de tota mena, llibres, revistes, diaris i biblioteques— és una referència imprescindible per a explicar-nos. Tant la tradició popular com l'erudita són sempre compartides: si no ho fossin, no es propagarien. La tradició es pot inventar o instrumentalitzar políticament, però en la mesura que és assumida pel col·lectiu, adquireix la categoria de llegat.

Una de les tradicions que més ens defineix com a país és la capacitat de generar teixit associatiu. Segons les dades del CoNCA, a Catalunya 2.000.000 de persones estan inscrites en algun tipus d'associació i 1.000.000 formen part d'associacions culturals.

Som, com a societat civil, la més nombrosa d'Europa. Som l'Estat que no tenim. La nostra tradició organitzativa —també política—, preservada segle rere segle sense defallir, reforça la idea de nació lliure que ens toca reivindicar massa sovint i que, quan ha estat votada democràticament contra tot pronòstic per més de dos milions de persones, esdevé indiscutible.

Aquesta capacitat mobilitzadora que tenim, si la gestionem bé, pot establir una complicitat amb aquells que també han patit conflictes col·lectius, i ens atorga una personalitat única: la d'un poble resilient, capaç de sobreviure com a col·lectivitat nacional i amb capacitat d'incorporar-hi aquells que en volen formar part.

I formar-ne part vol dir, també, entendre's a través d'una llengua. La consecució d'una llengua és la culminació cultural més potent que ha assolit la humanitat.

La llengua catalana és l'expressió de la nostra tradició més rica, complexa, lluminosa i més definitiva del que som. En la llengua hi trobem la màxima expressió de la diversitat, de la generació de pensament i de la capacitat de creació, passada i futura, del nostre país, la llengua catalana és el millor que podem oferir al món.

Les institucions no deixen de publicar dades, i sense dades no es poden plantejar polítiques efectives per afrontar cap situació. L'InformeCAT 2024 de Plataforma per la Llengua assenyala que el 84% de les persones que viuen a Catalunya consideren que el català és bastant o molt important per al progrés professional, i gairebé la meitat creu que parlar català hauria de ser un requisit per poder treballar.

Segons l'enquesta d'usos lingüístics de la Generalitat, tot i que el 22,5% de la població de Catalunya ha nascut a l'estranger, un 93% entén el català. Però, tot i l'augment del coneixement, ja només és la llengua habitual d'un terç de la població.

Aquest percentatge tan alt de coneixedors del català no vol dir que el parlin ni que s'hi relacionin habitualment. Parem atenció a aquestes dades. Quin hauria de ser el paper del teixit associatiu, organitzat majoritàriament al voltant de la llengua i de la cultura, per capgirar aquesta realitat? Diverses entitats molt vives estan plantant cara a aquest repte. Com a ateneus, ens correspon assumir la nostra responsabilitat i la nostra capacitat de resposta per revertir aquesta situació. I tenim la gent, la força i les estructures necessàries per a fer-ho.

A Catalunya, som 214 ateneus federats. Aquests ateneus federats reuneixen 90.000 socis, i sumant els no federats, s'arriba a unes 400.000 persones associades. El moviment ateneístic té l'oportunitat única de jugar un paper clau des de la tradició i amb visió de futur per fer possible aquesta cohesió col·lectiva tan imprescindible per a una país complet.

Des que els ateneus van sorgir al segle XIX, han estat els màxims alfabetitzadors, han estat els grans connectors de la llengua i de la cultura amb el poble, des de la proximitat i des d'on s'ha produït l'ascensor social que és a la màxima aspiració a què pot arribar el nouvingut i el que ja hi era, per a progressar. Imaginem-nos el valor que té això en una societat virtual que dificulta els contactes humans entre aquells que voldrien trobar-se. Sabem que la cultura i la llengua catalanes tenen una potència extraordinària per millorar llocs de feina, oportunitats i cohesió social, però els experts ens diuen que només ensenyant català, sense crear vincles amb la població ja establerta, no hi ha integració. Els experts també ens recorden que, per molt que s'ensenyi la llengua, si no es creen vincles amb els nouvinguts a la societat, no es produeix cohesió. Nosaltres, a Catalunya, tenim el teixit associatiu per crear aquesta vinculació des de la proximitat.

Cal que identifiquem i acostem tota aquesta població que voldria vincular-se i que els generem oportunitats reals de participació. Pensem bé amb quin llenguatge ens hi adrecem, endinsem-nos en les seves tradicions, en les activitats que programen per ensenyar-los la nostra llengua i fer-los partícips de les nostres festes, dels nostres actes, de les nostres vides. En definitiva, fem allò que voldríem que fessin amb nosaltres quan ens instal·lem a un país que no és el nostre.

Als ateneus ens correspon, ja des que s'acaba la formació de l'escola i al llarg de tota la vida, de la infantesa a la vellesa, compartir la llengua i fer assequible la cultura absolutament contemporània que practiquem amb naturalitat i excel·lència: teatre, literatura, arts plàstiques i visuals, arquitectura, música, dansa, circ, cuina, i també la cultura popular, aportant-hi el llegat de la nostra tradició. Els ateneus que ofereixen cultura popular, participen en les festes del barri o del poble, o disposen d'instal·lacions i activitats esportives tenen un punt d'entrada molt atractiu per als nouvinguts, i han de bandejar els prejudicis racistes recents per a incloure'ls sense recances. El contacte que es produeix en les festes populars i amb l'esport facilita molt la integració i la convivència entre les persones que viuen a totes les poblacions i comarques del nostre territori. No podem retrocedir en aquest contagi cultural en nom de cap puresa, com ha començat a passar en alguns indrets de Catalunya.

La població de nacionalitat estrangera a Catalunya és avui d'unes 1.500.000 persones. La immigració extracomunitària està repartida per tot Catalunya, especialment al Barcelonès, Vallès Occidental, Maresme i Baix Llobregat, però també en municipis més petits.

En canvi, la immigració comunitària es concentra més a les capitals, i de manera molt majoritària, a la ciutat de Barcelona. Els ateneus cobrim tot el territori.

Aterrem a Barcelona. D'aquesta població estrangera més de 560.000 persones viuen a la capital de Catalunya, cosa que representa un terç de la població total. I la meitat viuen al nostre barri.

A l'Ateneu Barcelonès ens correspon molt especialment, ocupar-nos de Barcelona. El nostre ateneu és una entitat d'intel·lectuals, d'alta cultura i no ha de renunciar a ser-ho. Això, però, no vol dir que deixem de banda les activitats més populars, que ja hem iniciat amb el nom de *l'Ateneu a la plaça*, amb propostes com el concert de música de la Mediterrània, l'espectacle *Ícar* de la Fura dels Baus, les partides d'escacs al carrer i els debats a la Rambla.

Hem d'anar trobant les activitats més adients per crear lligams reals i vinculants amb l'entorn.

Per acabar voldria parlar-vos del que ha de ser el nostre projecte estrella en aquest mandat. Us animo a compartir-lo per contribuir a connectar tant la població nouvinguda o els que ja hi eren i no ens coneixien, amb l'Ateneu: **El Club del Català**, amb una estructura similar a la de l'Escola d'Escriptura.

El Club del Català eclosionarà aquesta tardor. Ja han començat les classes i les activitats, amb més de vuitanta persones inscrites, de totes procedències, professions i nivells socials. N'hi ha que hi han arribat com a exiliades polítiques o econòmiques, però totes elles han manifestat el desig de connectar amb nosaltres a través del català i de la nostra cultura i trobar-se amb el país que els acull.

N'hi diem Club perquè ha de ser un lloc on s'apregui no només llengua i cultura catalanes, sinó on es convisqui d'una manera activa amb les activitats culturals i lúdiques que ja fem amb els socis. I en aquest projecte, hi hem de participar sense prejudicis, les sòcies i els socis, els amics i coneguts, per involucrar els nouvinguts a les nostres tertúlies, seccions, als nostres actes i reunions, creant-ne de noves, si cal, fer atractiu tot allò que pugui acollir-los.

Però allò que culminarà tot aquest esforç inaugural del Club serà un Congrés que hem titulat, si fa o no fa, com el títol d'aquesta conferència, i que tindrà lloc la tardor vinent. Les ponències i comunicacions recolliran experiències reeixides d'aprenentatge del català i de vinculació dels migrants a entitats i associacions, tant d'arreu del país com de països amb realitats similars a la nostra. L'objectiu és que aquestes experiències quedin fixades i reflectides en un corpus, i que serveixin de referent per poder-se replicar arreu.

Sortosament les institucions ja han cregut en el nostre projecte tant el del Club del Català, com el del Congrés i ja tenim una primera base de suport per a dur a terme ambdues activitats.

Aquest discurs és fruit d'una preocupació profunda de la Junta que tinc l'honor de presidir, pel paper que l'Ateneu Barcelonès ha de tenir com a referent per a les entitats del nostre entorn, en la defensa de la nostra identitat, en un moment de canvi de cicle que ens interpel·la directament.

Catalunya i la resta dels Països Catalans, amb més de deu milions de parlants d'una llengua, han viscut de prop altres moments tan complexos, o fins i tot més difícils, que l'actual. I en moltes ocasions ha estat l'acció de la societat civil, des de la cultura, la que ha aconseguit capgirar situacions molt més adverses que les presents, per exemple, sota el pes feixuc d'una dictadura.

Avui ens cal estar a l'alçada del moment històric que ens ha tocat de viure, que no és altre que assumir la globalització des de la defensa de la diversitat, en aquest cas des de la nostra realitat lingüística i cultural. Som perfectament capaços de fer-ho i, sobretot, si ens en sortim, d'encomanar-ho.

Com deia no sé quin savi: l'únic impossible és allò que no intentes de fer. No dic que sigui fàcil. El que sí que sé és que valdrà la pena.

Tots en serem protagonistes i aquest serà el nostra gra de sorra, des de l'Ateneu, per arribar a formar part de les nacions cultes i cohesionades que fan feliços els pobles.

A la Ciutat Bella (amb b alta), l'1 d'octubre del 2025

Moltes gràcies!

Isona Passola

Presidenta